An aerial photograph of a rural landscape. In the foreground, there are several large, irregularly shaped water bodies (ponds or lakes) surrounded by green grass. A road or path winds through the fields. In the middle ground, there are clusters of buildings, possibly farmhouses or small villages, interspersed with more fields. The background shows a vast, flat landscape extending to a horizon under a sky with scattered white clouds.

Vormgeven met water Designing with water

NVTL

nederlandse vereniging voor
tuin- en landschapsarchitectuur

netherlands association for
landscape architecture

Het Landelijk Dagblad

Het Landelijk Dagblad • uitgave van de NVTL • verschijnt thematisch • Jaargang 10 • Nummer 1 • 2008

HET GEHEIME LANDSCHAP VAN DE HORSTERMEERPOLDER

Lage horizon onder helderblauwe Hollandse luchten? Door verdergaande verstedelijking zijn de identiteit en het landschappelijk karakter van de Horstermeerpolder in het Groene Hart, onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, onder druk komen te staan. Landschapsarchitect Patrick Mc Cabe zet de cultuur-historische en poëtische kwaliteiten van de waterlinie en het polderlandschap in om de waterproblematiek vanuit een integrale benadering vorm te kunnen geven.

> De Nieuwe Hollandse Waterlinie werd in 1814 als militaire verdedigingslinie ontworpen en loopt, 85 kilometer lang en zeven kilometer breed, van het IJsselmeer in zuidelijke richting tot aan de Biesbosch. Door een ingenieur waterhuishoudkundig systeem was het mogelijk de polders te inunderen; een laag water van ongeveer een halve meter maakte het voor soldaten onmogelijk om nog op te kunnen rukken. Naast polders bestaat de linie uit een zichtbare structuur van forten, accessen, batterijen, groepsschuilplaatsen en schootsvelden.

De Horstermeerpolder, in het hart van het Vechtplassengebied en in de nabijheid van Fort Kijkuit aan het Hilversums Kanaal, maakte deel uit van de schootsvelden. Na drooglegging in 1629 is de polder verschillende malen geïnundeerd, de laatste keer tijdens de tweede wereldoorlog. In 1963 ontstond er blijvend een vreedzaam landschap: de linie werd van haar militaire functies ontheven. Voor de Randstad werd het een belangrijk buitengebied.

Poëtische sporen

Door verdergaande verstedelijking zijn de identiteit en het landschappelijk karakter van de linie en haar land-

schappen onder druk komen te staan, daarnaast kampt het gebied met een toenemende waterproblematiek. Het overheidsbeleid 'bescherming door ontwikkeling' stimuleert projecten als die geplaatst worden in een ruimtelijke visie die gewenste ontwikkelingen begeleidt en de linie in een nieuw daglicht zet. Patrick Mc Cabe, van REDscape Landscape & Urbanism in Amsterdam, ging in samenwerking met Machiel Spaan en Natascha van den Ban de ontwikkelingsopgave voor het agrarische polderlandschap van de Horstermeerpolder verkennen vanuit een brede visie.

Een lage horizon, grote openheid, lange lijnen met geheimzinnige routes, het oneindige wachten op inundatie zijn de cultuurhistorische en poëtische sporen die in dit landschap terug te vinden zijn; krachtige dragers die hij in wil zetten om vorm te geven aan nieuwe ontwikkelingen in een polder die geleidelijk aan kaal en karakterloos geworden is. Met een dynamisch landschap dat de spanning van de waterlinie, de spanning tussen het natte en het droge, opzoekt en verschillende functies kan herbergen, wil Mc Cabe de waterproblematiek oplossen en de linie op een nieuwe manier zichtbaar maken.

Integrale vormgeving

Werd er eerder in de planvorming uitgegaan van een eenzijdige benadering van waterberging en natuurontwikkeling, Mc Cabe introduceerde een plan waarin de ruimtelijke kwaliteit van het landschap verhoogd wordt en waarbij waterberging, natuurontwikkeling, wonen, werken, recreatie en verkeer integraal vormgegeven worden. Met zijn plan wil hij de herkenbaarheid, beleving en begaanbaarheid van de waterlinie in de polder tot stand brengen binnen een context van lokale en regionale veranderingen. De bestaande structuur van de polder blijft daarbij het uitgangspunt.

In het ruimtelijke plan bestaat de polder uit twee zones: een natte buitenring die vooral bedoeld is voor waterberging, natuurontwikkeling en recreatie, de zogeheten ontspannen polder. Deze buitenring bestaat uit een ruig natuurlandschap met het vermogen om bij veel neerslag overtollig water te bergen. Het binnengedeelte, de productiepolder, is vooral gericht op wonen, werken en landbouw. Elkaar versterkend geven deze twee zones een nieuwe identiteit aan de polder waarbinnen toekomstige behoeftes zich kunnen ontwikkelen.

Een lage horizon, lange lijnen met geheimzinnige routes en een oneindig wachten op inundatie.

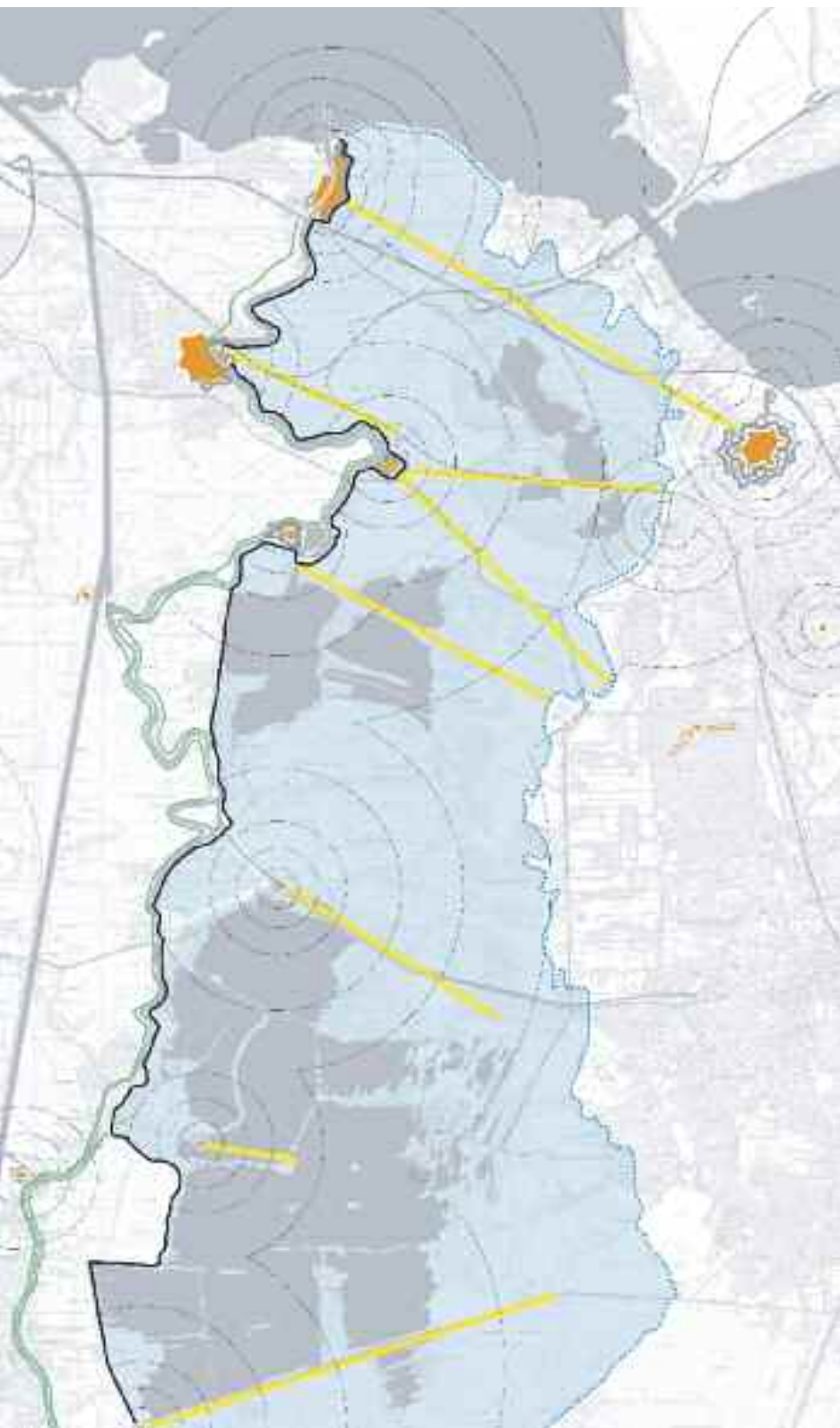
A low horizon, a long view with intricate routes and an endless wait for inundation.

Landschapseducatorium

Mc Cabe benut actuele ontwikkelingen als kans voor toekomstige ontwikkelingen voor de polder. De waterproblematiek dient er opgelost te worden. Doordat de polder zo diep ligt, onttrekt hij water uit de omliggende kwetsbare natuurgebieden. Als het water in verschillende delen van de polder weer hoger staat, zal dat een grote verbetering van de waterkwaliteit van het hele Gooi- en Vechtplassengebied gaan betekenen. De landschapsarchitect combineert waterberging en natuurontwikkeling. In totaal zal er bijna driehonderd hectare natte natuur gerealiseerd worden in de Horstermeerpolder waardoor het landschap ook een grotere recreatieve functie krijgt.

Voor de uitwerking van de waterberging aan de randen van de polder kiest Mc Cabe voor een terrassenmodel dat de komvormige contouren van de polder volgt. Met dit model zijn lagere dijken of kades nodig die de ruimtelijke samenhang van de polder nauwelijks aantasten. Bij een eventuele dijkdoorbraak zijn er ook meerdere dijken die het overtollige water op kunnen vangen. In het niet zo diepe water kan natuur van een hoge >

> waarde ontwikkeld worden. De landschapsarchitect heeft in overleg met Jos van Brussel, waterkundig adviseur van de provincie Noord-Holland, gekozen voor een hoogdynamisch watersysteem met een fluctuerend waterpeil. Met dit systeem valt de polder soms droog en wordt deze soms onder water gezet. Deze dynamiek zorgt voor het ontstaan van zeldzaam rietmoeras. Niet alleen is rietmoerasvegetatie ecologisch gezien interessant, het zorgt ook voor een open beeld en scheidt een duidelijk contrast met de moerasbossen in de omliggende polders. De natte ring van de Horstermeerpolder wordt hiermee een landschapseducatorium, toegankelijk gemaakt met bruggen.

De beleving

Wonen en werken blijven belangrijke thema's voor deze polder. De ondernemersgeest en bedrijvigheid van de huidige polderbewoners zijn een gegeven. Door daarnaast nieuwe bewoners aan te trekken en kleinschalige alternatieve vormen van landbouw in te zetten, wil Mc Cabe het landelijke karakter van de polder in stand houden. Omdat de huidige verkeerssituatie in de polder

onveilig is en ook nauwelijks mogelijkheid biedt tot enig stilstaan in of bij het landschap heeft Mc Cabe de infrastructuur aangepast. In het plan worden niet alleen snelheidsverminderende maatregelen voor automobilisten ingezet, door een uitbreiding van de infrastructuur kan de polder ook onderdeel worden van het Vechtplasengebied. Een avontuurlijk netwerk voor wandel-, skeeler-, schaats-, ruiter-, fiets- en vaarroutes zorgt voor een plezierige beleving van de polder. Fort Kijkuit vormt de nieuwe entree naar de rustige wereld van de ontspannen polder.

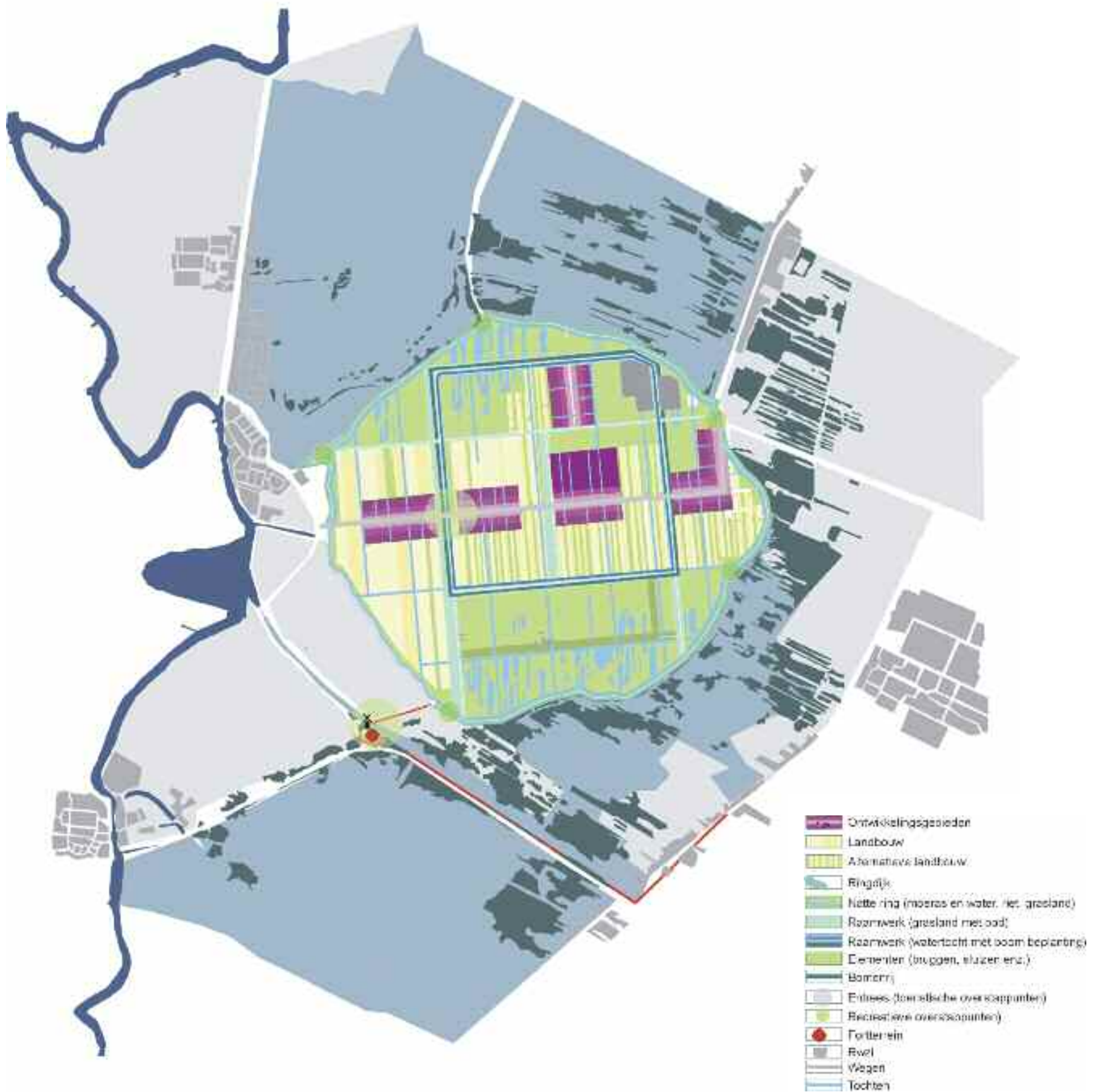
Mc Cabe heeft de verschillende ontwikkelingen in het plan een plek kunnen geven. Ontwikkelingen die elkaar niet in de weg zitten, maar elkaar juist versterken en samen zorgen voor een hernieuwde beleving van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Mc Cabe mocht tijdens de planvorming geen direct contact hebben met de bewoners, desondanks heeft hij verschillende positieve reacties mogen ontvangen en werd zijn plan zelfs op de site van de bewonersvereniging geplaatst. Nog steeds is het zijn wens om het plan aan bewoners en wethouders voor te kunnen leggen. Een gebiedscommissie is momen-

teel bezig met de uitwerking van de waterberging.

REDscape, landscape & urbanism
www.redscape.nl

Onder de titel 'Onzichtbaar werk' is er gedurende De Triënnale een expositie te zien van landschapsarchitect Michael van Gessel en de door hem uitgekozen representant van de jongere generatie Patrick Mc Cabe in de Nettenfabriek in Apeldoorn. Voor meer informatie www.triennale.nl

Auteur Cécile van der Heijden is communicatiekundige, journalist, tekstschrijver en adviseur <

THE SECRET LANDSCAPE OF THE HORSTERMEERPOLDER

The Horstermeerpolder is part of the New Dutch Water Line, a military defence line, 7 kilometres wide and 85 kilometres long, running south-ward from the IJsselmeer. The Horstermeerpolder also is a central part of the Green Heart, the rural area around which the main Dutch cities are grouped. Since the nineteen sixties, the landscape of the water defence line has been a major recreational area for the people living in the cities in the west of the Netherlands. Due to urban sprawl, this unique scenery is under pressure. Besides that, the area has to

deal with an increase of serious water management problems. Patrick Mc Cabe (REDScape, Landscape & Urbanism in Amsterdam), together with Machiel Spaan and Natascha van den Ban, explored the possibilities of the development of the Horstermeerpolder. They focused on the historical and poetic qualities of the polder to offer an integral solution for the problems of water management and loss of scenic identity. The result of this study is a design not only for water retention and nature development, but it also integrates housing,

economic activities, recreation and road safety. The landscape architect divided the polder into two zones. Housing, economic activities and agriculture are situated in the inner circle, while the outer ring is reserved for water retention, nature and recreation. Because the Horstermeerpolder has a very deep ground level, water from the surrounding nature areas drains into the polder, causing drought. By maintaining a high water level in parts of the outer ring of the Horstermeerpolder, it serves as a buffer for the surrounding nature areas. In the water

retention areas, the water level fluctuates, providing the perfect conditions for a rare and characteristic marshland. The marshland and the low dikes do not disturb the wide scenery of the polder and offer an attractive contrast to the surrounding bog woods. All the individual developments in Mc Cabe's plan work together in a positive symbiosis, offering a new experience of the New Dutch Water Line.